

Pienvesien suojelu- ja kunnostusstrategia

Liisa Hämäläinen, SYKE
Helsingin kaupungin
pienvesitapaaminen 20.4.2016

Esityksen sisältö

- Taustaa
- Strategian päämäärät ja toimenpiteet
- Toteuttaminen

Luonnontilaiset pienvedet erittäin uhanalaisia

- Pienvesien tilan heikentyminen todettu useissa työryhmissä/mietinnöissä, taustana luonnonsuojelullisesti ja kalataloudellisesti arvokkaiden pienvesien inventointi (1989-1994)
- Syinä mm. maa- ja metsätalouden kuivatustoimenpiteet, rakentaminen
- Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arviointi (2008):
 - Sisävesistä uhanalaisimpia purot, joet ja lähteiköt, uhanalaistuneet erityisesti Etelä-Suomessa
 - *pienvesien suojelua tehostetaan*
 - *ennallistamista ja ennallistamisen vaikutusten seuranta lisätään*

Tarve yhteisille toimintalinjauksille

- Pienvesiä inventoitu, tutkittu ja kunnostettu eri puolilla Suomea eri tahojen toimesta
- Kattavaa valtakunnallista tietoa tehdyistä inventointi-, kunnostamis- ja ennallistamistoimista ei ole kerätty
- Pienvesien arvostus noussut (mm.maksuhalukkuustutkimukset) ja kunnostuksia toteutettu esim. kaupungeissa aiempaa enemmän
- Tarve kokonaiskuvalle sekä yhteisille toimintalinjauksille ja ohjeille

Pienvesille oma strategia

- Pienvesien ennallistamisohjelman laatiminen vesienhoitosuunnitelmien yhtenä kehittävänä ohjauskeinona
- Pienvedet rajattiin vesien kunnostusstrategian (2013) ulkopuolelle
→ oma kokonaisuutensa
- Pienvesien ennallistamisen edistäminen Kataisen hallitusohjelmassa
- YM asetti 15.3.2013 työryhmän, jonka tehtävänä oli *kehittää toimia, joilla voidaan edistää luonnontilaisten tai luonnontilaisen kaltaisten pienvesien suojelua ja ihmistoiminnan seurauksena muuttuneiden pienvesien ennallistamista ja kunnostamista*
- Työryhmä päätti laatia pienvesien suojelu- ja kunnostusstrategian

Työryhmän kokoonpano

Puheenjohtaja Hannele Nyroos, YM

Sihteeri Liisa Hämäläinen, SYKE

Jäsenet:

Marja Hilska-Aaltonen, MMM

Jouni Tammi, MMM

Timo Yrjänä (Arto Lehto), Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Heli Vahtera, Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry.

Markku Marttinen, Uudenmaan ELY-keskus

Jari Ilmonen, Metsähallitus

Samuli Joensuu, Tapio Oy

Matti Seppälä, Suomen metsäkeskus

Päivi Islander, Helsingin kaupunki

Teemu Tuovinen, Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri

Jani Heino, Suomen ympäristökeskus

Pysyvät asiantuntijat:

Matti Osara, YM

Antti Mäntykoski, Uudenmaan ELY-keskus

Tommi Muilu, Hämeen ELY-keskus

Pienvesityöryhmän toiminta

- Työryhmä kokoontui 17 kertaa
- Sidosryhmiä osallistettiin työhön työpajoissa
 - Työn keskeisten päämäärien valinta
 - Sisällön läpikäynti työn puolivälissä
- Luonnos oli lausuntokierroksella 11.11.2014 - 18.12.2014
 - Lausuntoja 43, joiden perusteella luonnosta tarkistettiin
- Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen hyväksyi strategian 31.8.2015

Strategian sisältö

- Pyritty selkeyteen ja toteutettavuuteen
- Tunnistettu kuusi eri päämäärää ja niiden alatavoitteet
- Jokaisen tavoitteen saavuttamiseksi määritely:
 - Toimenpiteet (yht. 39)
 - Toteuttajataho
 - Muut toteutukseen osallistujat
 - Rahoitus ja resurssointi
 - Aikataulu

Päämäärä 1: Pienvesien tilaa koskeva tietoperusta paranee

Keskeisiä toimenpiteitä:

- Kehitetään paikkatietopohjainen pienvesien kartoitusmenetelmä ja käytetään sitä valtakunnallisessa inventoinnissa
- Hyödynnetään kansalaishavaintoja
- Tutkitaan menetelmien vaikutuksia ja eri kohteisiin parhaiten soveltuvia kunnostustapoja
- Laaditaan toimintamalli ja koulutusmateriaalia seurantojen toteuttamiseen
- Tieto kootaan yhteen ja tallennetaan avoimeen tietojärjestelmään

Päämäärä 2: Pienvesiin liittyvää lainsäädäntöä ja sen soveltamista ja valvontaa kehitetään

Keskeisiä toimenpiteitä:

- Vanhojen vesitalouslupien ja niissä määrättyjen velvoitteiden muuttaminen/tarkistaminen pienvesien suojele- ja kunnostustavoitteiden saavuttamiseksi
 - > Vaelluskalakantojen elvyttämiseksi tärkeää turvata kalojen nousumahdollisuus pieniin virtavesiin (kalatalousvelvoite voimalaitoksille, ympäristövirtaaman turvaaminen)
- Selvitetään mahdollisuuksia pienvesien monimuotoisuutta turvaavien vastiketoimenpiteiden käyttöön ottamiseksi (ns. ekologinen kompensatio)
- Laaditaan opas pienvesiin liittyvästä lainsäädännöstä ja menettelyistä
- Kalastuksen säätelyä ja valvontaa tehostetaan joki- ja purosuilla sekä lohikalojen kutu- ja poikastuotantoalueilla

Päämäärä 3: Pienvesien vapaaehtoinen kunnostaminen lisääntyy

Keskeisiä toimenpiteitä:

- Vesistökunnostusverkoston roolia valtakunnallisena toimijana kehitetään
- Pienvesistä laaditaan sähköiset opetus- ja ympäristökasvatusmateriaalit
- Neuvonta- ja kansalaisjärjestöjä aktivoidaan välittämään pienvesitietoa (koulutus, materiaali)
- Metsänomistajia kannustetaan käyttämään Metsään.fi – palvelua (palvelu maksuttomaksi 3/2015, tavoitteena välittää ajantasainen tieto pienvesistä)

Vesistökunnostusverkosto on kaikille avoin yhteydenpitofoorumi, joka välittää tietoa ja kokemuksia vesistöjen kunnostamisesta.

Perustettiin osana vesien kunnostusstrategian toimeenpanoa vuonna 2012.

www.ymparisto.fi/vesistokunnostusverkosto

Päämäärä 4: Pienvesiä suojellaan ja kunnostetaan osana maankäyttöä

Keskeisiä toimenpiteitä:

- Peruskuivatushankkeiden yhteydessä kannustetaan toteuttamaan pienvesiä monipuolistavia toimenpiteitä (koulutus, rahoitus)
- Luonnonmukaisen vesirakentamisen keinoja kehitetään metsätalouden ja turvetuotannon vesiensuojelun tarpeisiin (menetelmien testaus, koulutus, ohjeet)

Luonnonmukaisen vesirakentamisen tavoitteena on turvata tai parantaa sekä vesien käyttömahdollisuuksia että ekologista monimuotoisuutta.

Esim. uomien vedenjohtokyvyn parantaminen tulvatasannekaivun avulla, vesiensuojelurakenteet, kasvillisuuden käyttö eroosiosuojauksessa jne.

www.ymparisto.fi -> vesi -> vesien käyttö -> maankuivatus

Päämäärä 4: Pienvesiä suojellaan ja kunnostetaan osana maankäyttöä

- Metsätalouden yhteydessä luotua valuma-aluesuunnittelumallia ja pienvesiä huomioivia suunnittelutyökaluja testataan esimerkkialueella
- Kalastusalueet nostavat kalojen ja rapujen elinympäristökunnostukset pienvesissä nykyistä keskeisemmälle sijalla toiminnassaan (istutuksista elinympäristökunnostuksiin)

Päämäärä 4: Pienvesiä suojellaan ja kunnostetaan osana maankäyttöä

- Kaavoituksen taustamateriaalina käytetään tietoa valuma-alueen pienvesistä
 - Rakentamisella ei saa aiheuttaa haittaa pienvesille
 - Pienvesien sijainnin selvittäminen osaksi kaavojen ympäristöselvityksiä
 - Pienvedet osaksi eri ohjelmia, esim. ympäristö- ja ilmasto-ohjelmat
- Hulevesirakenteet suunnitellaan siten, että ne lisäävät taajamien ekologista monimuotoisuutta

Päämäärä 5: Pienvesiä koskevat toimet ja tavoitteet otetaan huomioon vesienhoidon suunnittelussa

Keskeisiä toimenpiteitä

- Kehitetään pienvesien ryhmittelyä suurempien vesimuodostumien osina
- Sisällytetään vesienhoitosuunnitelmiin ja toimenpideohjelmiin tarkastelu pienvesien tilasta sekä määritetään niitä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet
- Tulvariskien hallinnan vaikutuksia pienvesiin tarkastellaan kattavasti ja toimenpiteet toteutetaan pienvedet huomioon ottaen (mm. luonnonmukaiset menetelmät, valuma-aluesuunnittelu, fladojen ja kluuvien suojele)

Päämäärä 6: Pienvesien kunnostamisen rahoituskäytäntöjä kehitetään

- Rahoituksen hakua selkeytetään ohjeilla ja esimerkeillä
- Kerätään kansainvälisiä esimerkkejä yritysten ja kansalaisten osallistumisesta kunnostusten rahoitukseen ja luodaan vastaavia toimintamalleja Suomeen
- Edistetään työllisyysmäärärahojen käyttöä pienvesien kunnostamiseen
- Pienvesien kunnostaminen ja sen rahoitus kytketään osaksi kuntien viheralueiden hoitoa ja hulevesien käsittelyä
- Kalatalousvelvoitteita ja -maksuja suunnataan kunnostuksiin
- Peruskuivatuksen tukemista koskevia säännöksiä kehitetään (luonnonmukaiset menetelmät)
- Kemera-tuen käyttö pienvesien suojelua ja kunnostamista edistäviin luonnonhoitohankkeisiin turvataan

Strategian toteuttaminen ja rahoitus

- Toimenpiteiden aikajänne 2015-2025, toteutumisen arvioinnissa tulee varautua selvästi pidempään aikaan
- Toteutuksesta päävastuussa YM ja MMM, ohjaa ELY-keskusten, Metsähallituksen, Suomen Metsäkeskuksen, SYKEN ja LUKEn toimintaa
- Vaikuttaa tulosohjauksen sekä yhteistyö- ja rahoitustoiminnan kautta myös monen muun tahon toiminnan suuntaamiseen,
- Tavoitteena myös valtiohallinnon ulkopuolisten tahojen aktivointi
- Nykyistä rahoitusta pyritään suuntaamaan strategiassa määriteltyihin toimenpiteisiin
- EU- ja hankerahoituksen kohdentaminen, uusien rahoitusmahdollisuuksien etsiminen

Linkki strategiaan: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159068>

Kiitos!

